

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва та бізнесу
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

КУЛАГА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСІЙВНА
СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ

Освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та страхування

Виконала студентка групи
ФМСзчм-21
О.О. Кулага

(підпис)

Науковий керівник
к.е.н., доцент Андрушків Р.Ю.

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту
«___» _____ 2023р.

Зав. кафедри

(підпис)

Чортків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНО-НАУКОВЕ ПІДґРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
МИТНОЇ БЕЗПЕКИ.....	
1.1. Роль митної безпеки в забезпеченні митних інтересів держави.....	
1.2. Особливості забезпечення митної безпеки в сучасних умовах.....	
Висновки до розділу 1.....	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ В	
УКРАЇНІ.....	
2.1. Аналітична оцінка системи митної безпеки в Україні.....	
2.2. Мінімізація митних ризиків як фактор забезпечення митної безпеки	
держави.....	
2.3. Значення митної логістики у забезпеченні митної безпеки	
Висновки до розділу 2	
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ	
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	
3.1. Протидія контрабанді в контексті забезпечення безпеки у митній	
справі.....	
3.2. Шляхи удосконалення механізму забезпечення митної безпеки	
України.....	
Висновки до розділу 3.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНО-НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1. Роль митної безпеки в забезпеченні митних інтересів держави

Митна безпека представляє собою комплексний аспект економічної сфери, який можна розглядати як складову частину національної безпеки. Для того, щоб більш точно визначити цей термін, розглянемо його компоненти. Відповідно до законодавства України, мито є одним з обов'язкових державних податків, який збирається при переміщенні товарів через митний кордон країни. Відповідно до визначення в тлумачному словнику української мови, безпека означає стан, коли нічого не загрожує чи чому-небудь.

За визначенням українського тлумачного словника, безпеку характеризує стан, коли нічого не становить загрозу кому- або чому-небудь [42].

У юридичній літературі також можна знайти визначення безпеки як стану, в якому гарантується захист життєвих інтересів особи, суспільства та держави від потенційних загроз, які виникають як ззовні, так і всередині [50].

Категорія "митна безпека" лежить у сфері гарантування захищеності інтересів держави в галузі митного оподаткування. Більш конкретне визначення "митної безпеки" наведено у законодавчих актах і наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Щодо розуміння терміну "митна безпека" можна виділити кілька підходів. Згідно з основним і найпоширенішим, "митна безпека" розглядається як ступінь захищеності митних інтересів або стан їх захищеності [36]. Сутність митної безпеки визначається відповідно до положень Митного кодексу, і оскільки ця інтерпретація закріплена на законодавчому рівні і підтримується більшістю науковців, для подальшого аналізу ми будемо користуватися саме цим визначенням. Згідно з вітчизняним митним законодавством, під митними інтересами розуміються національні інтереси

України, їх забезпечення та реалізація, які досягаються через здійснення митної справи [29].

Звернемо увагу на взаємозв'язок між категорією «митні інтереси держави» та «національні інтереси держави», оскільки митні інтереси входять у сферу національних інтересів держави і можуть розглядатися як їх складова частина.

Чинно до Закону України «Про національну безпеку України» [18] національні інтереси України означають важливі цілі, які дотриманням забезпечується суверенітет країни, її просунутий демократичний розвиток, а також безпека і добробут громадян, враховуючи потреби суспільства та кожної людини.

В Україні наразі відсутнє чітко сформульоване визначення митних інтересів України та їх переліку, що можна розглядати як недолік. Ця прогалина у законодавстві заважає однозначно визначити та уточнити поняття "митна безпека" на державному рівні, що призводить до зниження ефективності заходів, спрямованих на її забезпечення. Отже, для подальшого аналізу можемо звернутися до європейського законодавства та точок зору вчених з цього питання.

У Митному кодексі ЄС [40], серед завдань митних органів, вказується на захист фінансових інтересів держав-членів. З цього можна зробити висновок, що митні інтереси, в основному, мають фінансову природу. Згідно з думкою К. І. Новікової, серед найважливіших митних інтересів України варто виділити такі:

- створення умов для лібералізації зовнішньої торгівлі;
- запобігання контрабанді та порушенню митних правил;
- удосконалення митного законодавства України відповідно до світових та європейських стандартів;
- прискорення товаро- та пасажиропотоку через митний кордон;
- забезпечення якісними іноземними продуктами споживчого ринку та запобігання ввезенню товарів, що можуть завдати шкоди здоров'ю людей [33]

С. В. Шевчук акцентує увагу на потребі розрізнення двох категорій митних інтересів: державних та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Автор

відзначає, що митні інтереси держави повинні розглядатися як частину загальних інтересів держави і знаходити в себе різноманітні аспекти, такі як соціально-економічні, екологічні, політичні, правоохоронні, зовнішньоекономічні, інформаційні, культурні та інші, які взаємодіють на різних рівнях, включаючи мікрорівень, макрорівень і наднаціональний рівень. Ця взаємодія відбувається через митну діяльність, що сприяє розробці ефективної моделі для захисту митної та національної безпеки [47].

Порівнюючи, митні інтереси суб'єктів ЗЕД іноді можуть суперечити митним та національним інтересам держави, оскільки для суб'єктів ЗЕД здобуття прибутку часто переважає над виконанням національних інтересів держави, що часто веде до порушень митних правил суб'єктів ЗЕД.

М. М. Разумей аналізує митні інтереси як широкий спектр національних інтересів держави, які пов'язані з забезпеченням та реалізацією митної справи. Задоволення цих інтересів сприяє ефективному функціонуванню, сталому розвитку економічної системи та зменшенню загроз національній безпеці України. Це також сприяє стабільності в суспільстві у сферах, пов'язаних з митною сферою. Основні складові митних інтересів визначаються поточним станом зовнішньоекономічних відносин, задоволенням матеріальних потреб громадян, реалізацією стратегічних орієнтирів соціально-економічного розвитку та захистом культурного та інформаційного середовища держави, а також станом зовнішньоекономічної та митної безпеки [16].

На підставі аналізу різних підходів до розуміння поняття "митні інтереси" виділено три основних взаємопов'язані напрями, які спрямовані на формування таких інтересів: зменшення поточних загроз економічній безпеці; забезпечення ефективної роботи митних органів; сприяння сталому економічному розвитку. Слід відзначити, що сфера всіх митних інтересів держави включає досягнення певних економічних результатів і дотримання митних законів суб'єктами ЗЕД заради забезпечення митної безпеки.

Існують різні точки зору на включення митної безпеки в загальний контекст державної безпеки. Деякі дослідники розглядають митну безпеку як складову економічної безпеки держави, водночас інші вважають її важливою складовою національної безпеки країни. Також існує думка, що митна безпека може бути розглянута з одного боку як частина фінансової безпеки держави, включаючи податкову, а з іншого боку - як складова зовнішньоекономічної безпеки [6].

Національна безпека представляє собою обширну категорію, що охоплює практично всі аспекти забезпечення безпеки держави, її громадян, території та економіки. Тому ми можемо розглядати економічну безпеку держави як одну з ключових складових національної безпеки.

Вітчизняне законодавство не містить чіткого визначення економічної безпеки. Дослідники тлумачать цей термін по-різному. Наприклад, вчений Л. І. Абалкін [17] описує економічну безпеку як сукупність умов і факторів, які забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, а також її здатність до постійного оновлення та самовдосконалення. Згідно з "Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України", схваленою Міністерством економіки України [18], складовими економічної безпеки країни є: виробнича, демографічна, енергетична, зовнішньоекономічна, інвестиційно-інноваційна, макроекономічна, продовольча, соціальна та фінансова безпека.

Зазначимо, що митна безпека має прямий і опосередкований зв'язок з усіма згаданими складовими економічної безпеки. Найтісніший зв'язок спостерігається між митною безпекою та фінансовою та зовнішньоекономічною безпекою. Це пояснюється тим, що під час митного оформлення забезпечуються надходження в бюджет держави від мита, ПДВ та акцизу, які, з економічної точки зору, є податками. Отже, існує прямий зв'язок між митною безпекою та фінансовою безпекою, зокрема бюджетно-податковою безпекою.

Також можна розглядати категорію "митна безпека" в контексті "зовнішньоекономічної безпеки", оскільки саме ця безпека пов'язана з мінімізацією збитків для держави від негативних зовнішніх економічних факторів і створенням сприятливих умов для розвитку економіки шляхом

активної участі в глобальному розподілі праці. Це також сприяє швидкому та безперешкодному митному оформленню при транспортуванні різних виробничих факторів через митний кордон держави.

Макроекономічна безпека відображає стан економіки, в якому досягається баланс макроекономічних відтворювальних пропорцій. Експортно-імпортні операції, пов'язані з митною безпекою, а також формування бюджетних надходжень через митні платежі, впливають на макроекономічні процеси в державі.

Зв'язок між митною безпекою та інвестиційно-інноваційною безпекою полягає в сприянні створенню сприятливого інвестиційного клімату в державі через захищеність митних інтересів і можливість безперешкодного транспортування виробничих факторів та товарів через митний кордон.

Митна безпека відіграє важливу роль в забезпеченні митних інтересів держави. Вона охоплює широкий спектр заходів і політик, спрямованих на збереження та захист митних прав і обов'язків держави, а також забезпечення безпеки громадян та національних інтересів. Ось деякі аспекти ролі митної безпеки в цьому контексті:

1. Захист від незаконних дій: Митна служба виступає як перший ланцюжок оборони від незаконних дій, таких як контрабанда, шахрайство, торгівля наркотиками та інші незаконні активності. Вона надає контроль над переміщенням товарів через кордон та перевіряє, чи дотримуються митні правила.

2. Забезпечення фінансових інтересів держави: Митна безпека допомагає збільшити надходження до державного бюджету шляхом збирання мит, податків та інших обов'язкових платежів. Вона допомагає запобігти ухиленню від сплати митних зобов'язань і податків.

3. Захист громадян та суспільства: Митна безпека сприяє забезпеченню безпеки громадян, контролюючи переміщення небезпечних чи шкідливих товарів через кордон, таких як вибухівка чи продукти харчування низької якості.

4. Запобігання економічному зловживанню: Митна безпека допомагає запобігти економічному зловживанню, такому як підробка товарів, обходити митні обов'язки, інші види митних порушень і фальсифікації.

5. Забезпечення національної безпеки: Митна безпека може включати в себе інші аспекти національної безпеки, такі як запобігання тероризму і злочинності, зокрема контроль за переміщенням товарів і послуг, які можуть бути використані для злочинних цілей.

У підсумку, митна безпека є важливою складовою державної політики, спрямованою на захист митних інтересів держави та забезпечення безпеки суспільства та громадян. Вона вимагає співпраці між митними органами, правоохоронними структурами та іншими відомствами для ефективного виконання своїх завдань.

Варто зазначити, що забезпечення митної безпеки є важливою складовою митного контролю та безпеки держави в цілому. Це вимагає наявності теоретичних та наукових підґрунтя для розробки та вдосконалення відповідних політик, стратегій та процедур. Ось деякі ключові аспекти теоретичних і наукових підґрунть забезпечення митної безпеки:

1. Митний контроль та безпека: дослідження в галузі митної діяльності, зокрема процесів митного контролю, ідентифікації та аналізу ризиків, розробки та застосування сучасних методів і технологій для забезпечення безпеки на митниці.

2. Митна політика: аналіз митної політики, включаючи тарифи, імпорتنі та експортні обмеження, митні процедури та митні легкоатлети, що впливають на митну безпеку.

3. Законодавство: вивчення міжнародних та національних правових актів, які регулюють митну діяльність та забезпечення митної безпеки. Розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства для вдосконалення митної безпеки.

4. Ризик-орієнтована методологія: розробка та дослідження методів і підходів до ідентифікації та оцінки ризиків у митних операціях. Це включає

аналіз вантажів, походження товарів та інші фактори, які можуть становити загрозу митній безпеці.

5. Міжнародна співпраця: дослідження можливостей співпраці міжнародних митних організацій, які сприяють обміну інформацією та спільним заходам для забезпечення митної безпеки.

6. Інформаційні технології та аналітика: вивчення використання сучасних інформаційних технологій та аналітики для ефективного контролю та моніторингу митних операцій і виявлення порушень безпеки.

7. Професійна підготовка та навчання: дослідження питань навчання та підготовки митних служб та спеціалістів у галузі митної безпеки.

8. Аналіз і моделювання сценаріїв: вивчення можливих сценаріїв загроз та розробка моделей для їх аналізу і стратегічного планування.

9. Економічні аспекти: дослідження економічних наслідків забезпечення митної безпеки, включаючи вартість заходів з підвищення безпеки та їхній вплив на міжнародну торгівлю та економіку в цілому.

Ці аспекти спільно створюють теоретичну та наукову основу для ефективного забезпечення митної безпеки на рівні країни та міжнародно.

1.2. Особливості забезпечення митної безпеки в сучасних умовах

Митна безпека України є важливим аспектом економічної безпеки держави, і, відповідно, має взаємозв'язок з політичними та економічними завданнями, які сприяють виконанню державної митної політики України. Економічна безпека визначається рядом показників або індикаторів, які відображають стан економічної безпеки. Вчені вважають, що основними індикаторами митної безпеки є рівень внеску митних платежів та ефективність виявлення митних правопорушень. Також, до збитків для держави включаються втрати від економічної контрабанди та недостовірного декларування.

Саме ці збитки слід розглядати як ключовий індикатор митної безпеки, оскільки їх розмір відображає, наскільки ефективно митні органи виконують свої функції і наскільки митні кордони держави захищені. Для оцінки рівня митної безпеки також використовується індикатор фіскальної ефективності митної справи, який визначається як різниця між сумою отриманих платежів та тією сумою, яку слід було б отримати при повному оподаткуванні всіх зовнішньоторгових операцій. Зменшення цієї різниці свідчить про вищий рівень митної безпеки. Поріг цього показника можна визначити шляхом експертних оцінок та аналізу даних інших країн. Проте слід зауважити, що такі індикатори не завжди повністю відображають інтереси держави в сфері митної безпеки [1].

Індикатор використання потенціалу митного оподаткування може бути визначений шляхом оцінки співвідношення між фактичними митними надходженнями та сумою, яку можна було би отримати в разі повного оподаткування всього імпорту. При розрахунку повноти сплати митних платежів необхідно враховувати індикатори недостовірного декларування і економічної контрабанди. (рис.1.1).

Рис.1.1. Індикатори митної безпеки, що характеризують фіскальні та регулюючі інструменти митного регулювання в державі

На рис. 1.1 представлено класифікацію показників митної безпеки, розглянутих з огляду на їх відношення до фіскальних та регулюючих інструментів, спрямованих на збільшення доходів державного бюджету та розвиток міжнародної торгівлі. Зовнішньоекономічна сфера, включаючи митну безпеку, тісно пов'язана з митним оподаткуванням. Через встановлення різних ставок митних тарифів, система митного оподаткування виконує двоє ролей. З одного боку, вона служить як бар'єр для запобігання контрабанді товарів, регулювання структури імпорту та експорту, та уникнення від'ємного балансу у зовнішній торгівлі. З іншого боку, вона сприяє вільному переміщенню товарів, робочої сили та капіталу, створюючи сприятливі умови для розвитку національної економіки завдяки її інтеграції в глобальний поділ праці [11].

Головною метою митної безпеки є забезпечення ефективності та надійності митної системи України завдяки продуктивній діяльності митних органів. Реалізація митної безпеки включає наступні етапи (рис. 1.2.):

Етапи реалізації митної безпеки	
формування та затвердження митної політики щодо гарантування митної безпеки;	
формування системи митного регулювання у взаємозв'язку з економічними інтересами і цілями держави, котрі впливають на визначення орієнтирів митного регулювання;	
застосування обраних методів регулювання та контролю щодо товарів, котрі переміщуються через кордон;	
моніторинг системи митного регулювання.	

Рис.1.2. Етапи реалізації митної безпеки України

В Україні, митна безпека обумовлюється в першу чергу фіскальною складовою, оскільки вона призначена для захисту національних економічних інтересів у сферах зовнішньої та фінансової діяльності. Досягнення бюджетних цілей митною службою залежить від різних факторів, включаючи ефективність митних органів, обсяги бюджетних видатків, які призначені на їхнє фінансування, але найважливіше - від державної митної політики, її законодавчого забезпечення та загальноекономічної ситуації в країні [26]

На сьогоднішній день зростаюча кількість випадків контрабанди товарів через митний кордон нашої держави становить серйозну загрозу митній безпеці України. Це явище, яке полягає в незаконному перетині товарів через митний кордон України або в ухиленні від сплати відповідних митних платежів і зборів при перетині товарів через митний кордон, не має окремого юридичного терміну в національних нормативно-правових актах. Проте, Митний кодекс України містить розділ XVII, присвячений запобіганню та протидії контрабанді [39].

Відсутність статистичних даних ускладнює можливість оцінки реальних загроз, які призводить контрабанда товарів для національної безпеки. Це через

те, що неможливо визначити розмір втрат, які державний бюджет нашої країни понесе через недоотримання митних платежів за контрабандні товари. Крім того, система митної служби акцентує увагу на кримінальних аспектах контрабанди, пов'язаних з перетином митного кордону наркотичними й психотропними речовинами, і не враховує її економічну складову [25].

Зміцнення безпекових функцій митниці, боротьба з контрабандою і особиста відповідальність працівників митниці є ключовими аспектами очікуваних результатів української митниці, оскільки безпека митниці України та боротьба з митними порушеннями визначають умови для розвитку чесного бізнесу в країні.

Забезпечення митної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно важливою сферою державної діяльності, особливо в контексті глобалізації та зростаючої міжнародної торгівлі. Особливості забезпечення митної безпеки в сучасних умовах включають:

1. Електронне мито: З впровадженням сучасних технологій та інформаційних систем митні органи стали використовувати електронні системи для митного контролю та обробки інформації. Це дозволяє збільшити швидкість та точність митного контролю, а також підвищує ефективність виявлення незаконних вантажів та товарів.

2. Міжнародна співпраця: Забезпечення митної безпеки стає все більше міжнародним завданням. Країни співпрацюють у боротьбі зі злочинністю, контрабандою та тероризмом через обмін інформацією, навчання та спільні операції.

3. Сучасні методи і технології контролю: Використання рентгенівських сканерів, детекторів радіоактивного випромінювання, систем відстеження вантажів і GPS-технологій допомагає забезпечити ефективний контроль за рухом товарів через кордони.

4. Ризик-орієнтований підхід: Митні служби використовують аналіз ризиків для визначення потенційно небезпечних вантажів та операцій. Це дозволяє їм ефективно спрямовувати ресурси на найбільш критичні сфери.

5. Прозорість та відкритість: Деякі країни розвивають системи, які сприяють відкритості та доступу до інформації про митні процедури. Це сприяє зменшенню корупції та підвищує довіру до митних органів.

6. Законодавча база: Зміни в законодавстві дозволяють країнам боротися з новими видами загроз, такими як кіберзлочинність і тероризм. Закони часто адаптуються для забезпечення митної безпеки в сучасних умовах.

7. Залучення приватного сектору: У багатьох країнах митні органи співпрацюють з приватним сектором для забезпечення безпеки ланцюга постачання. Це включає в себе інформаційних постачальників, транспортні компанії та інших учасників логістичних процесів.

Забезпечення митної безпеки в сучасних умовах є складною та постійно змінними задачами. Основною метою є забезпечення безпеки суспільства та економіки в умовах зростаючих загроз та складних міжнародних відносин.

Висновки до розділу 1

Митна безпека є складною концепцією, і для її точного визначення необхідно чітко визначити перелік митних інтересів держави. Важливим кроком у цьому напрямку є закріплення такого переліку на законодавчому рівні, оскільки наразі цього не встановлено. Митна безпека є важливою складовою економічної безпеки держави, яка, в свою чергу, входить до складу національної безпеки. Навіть якщо вітчизняна практика оцінки рівня економічної безпеки на державному рівні не виділяє митну безпеку як окремий елемент, факт її зв'язку з економічною безпекою несумнівний, оскільки стан захищеності митних інтересів держави відіграє важливу роль у економіці. Також важливо відзначити тісний зв'язок митної безпеки з іншими аспектами економічної безпеки, такими як фінансова та зовнішньоекономічна безпека.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

2.1. Аналітична оцінка системи митної безпеки в Україні

До цього часу в Україні особливість безпечного середовища полягала в тому, що загроза національній безпеці України в економічній сфері вважалася низькою. У той же час, вплив активних деструктивних чинників у сфері забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України, негативно впливаючи на систему національної безпеки України, може мати руйнівні наслідки не лише для економіки України, але і для всього європейського континенту.

Зовнішньоекономічна діяльність держави завжди тісно пов'язана з митною діяльністю та митною безпекою, оскільки існування міждержавних економічних (торговельних) зв'язків визначає їх як об'єкт державного впливу та контролю. Цей факт призводить до акцентування економічної складової митної політики.

Загальні надходження зросли із 358,6 мільярда гривень у 2020 році до 484,9 мільярда гривень у 2021 році, що становить збільшення на 35,2%. Найвищий ріст спостерігався у сфері вивізного мита, де зростання становило 408%, що свідчить про підвищену експортну активність у країні. Також помітно значне збільшення надходжень податку на додану вартість (ПДВ) з імпортованих товарів на суму 106,6 мільярда гривень, що складає 39%.

Це може бути пов'язано з ростом обсягів зовнішньої торгівлі та підвищенням цін на товари. З іншого боку, відхилення в акцизному податку та ввізному миті не є настільки значущими, що може свідчити про стабільний рівень споживання та зовнішньої торгівлі.

Збільшення надходжень від митних платежів було досягнуто завдяки вжитим заходам щодо підвищення ефективності адміністрування митних

платежів, включаючи посилення контролю за правильністю та достовірністю декларування імпортованих товарів та визначення їхньої митної вартості.

З метою забезпечення можливості оперативного реагування Держмитслужби на постійно виникаючі ризики порушення митного законодавства, Департамент профілювання митних ризиків вжив відповідних заходів із використанням наявних інструментів управління ризиками. Зокрема:

- було внесено 155 доповнень до профілів ризику "Заходи оперативного реагування" та "Заходи оперативного реагування в пунктах пропуску" з використанням можливостей модуля "Конструктор профілів ризику" в системі АСМО "Інспектор";

- було надіслано 48 службових записок до Департаменту з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій та цифровізації щодо внесення доповнень до профілів ризику, спрямованих на забезпечення оперативного реагування, включаючи виконання Указів Президента України щодо рішень Ради національної безпеки і оборони України про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій).

На 31 грудня 2022 року в Автоматизованій системі управління ризиками (АСУР) було активовано 114 електронних профілів ризику, які використовуються як під час митного оформлення товарів у митницях призначення, так і під час проходження товарів та транспортних засобів через митний кордон України.

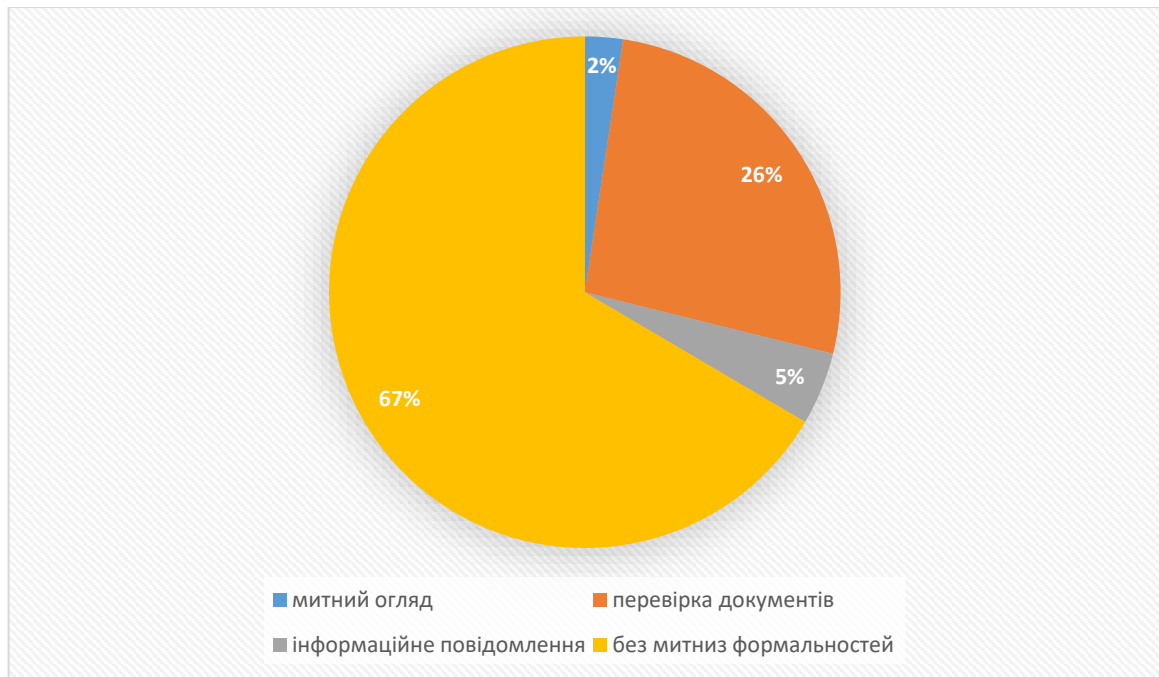

Рис. 2.1. Селективність АСУР у 2022 році

Здійснено заходи з метою впровадження в життя рішень Ради національної безпеки і оборони України, які визначені у указах Президента України, а також планів Кабінету Міністрів України щодо виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України щодо впровадження санкцій в межах компетенції Держмитслужби. Крім того, було забезпечено організацію, координацію та спрямування виконання державної санкційної політики у виконанні функцій і завдань, покладених на Держмитслужбу та Управління.

Згідно зі статтею 47 Митного кодексу України [29] та міжнародними зобов'язаннями, Держмитслужба підтримує вітчизняних виробників, проводячи перевірку сертифікатів та декларацій про походження товарів з України митницями. У 2022 році, доходи від контролю правильності декларування країни походження товару становили 394,6 млн гривень, що менше на 69,7 млн гривень (або 15%) порівняно з аналогічним періодом 2021 року, коли вони склали 464,3 млн гривень.

У 2022 році митні органи іноземних країн перевірили 6913 преференційних документів про походження товарів за запитами Держмитслужби. З цієї кількості 15 071 документ не підтвердили преференційний статус походження товарів.

Загальна сума митних платежів, які мають бути сплачені, складає 164,1 млн гривень. Станом на 1 січня 2023 року було сплачено 72,6 млн гривень до бюджету.

Рис.2.2. Верифікація документів про походження товарів з України за запитами митних адміністрацій зарубіжних країн за 2022 р.

Згідно із статтею 47 Митного кодексу України і міжнародними зобов'язаннями, Держмитслужба забезпечує підтримку вітчизняних виробників шляхом перевірки сертифікатів і декларацій про походження товарів з України за запитами іноземних митних адміністрацій при наданні українським товарам тарифних преференцій.

Протягом 2022 року було перевірено та надано відповідь іноземним митним адміністраціям щодо 1230 документів про походження товарів з України, серед яких:

- 282 сертифікати EUR.1 для товарів, що транспортувалися митницями Держмитслужби в рамках угоди про вільну торгівлю з країнами ЄС;
- 853 сертифікати форми СТ-1 для товарів, що видавали торговельно-промислові палати в Україні в рамках вільної торгівлі з країнами СНД та Грузією;

- 51 декларація про походження товару з України, складена експортерами та уповноваженими експортерами на інвойсах;

- 44 сертифікати загальної форми для товарів, що видавали торгово-промислові палати в Україні в рамках Спеціального додатка К Міжнародної Конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур.

Після перевірки було встановлено, що походження товарів не підтверджено для:

- 39 сертифікатів EUR.1;
- 15 сертифікатів форми СТ-1;
- 22 декларацій про походження товару.

Також результатом перевірки стало анулювання 2 сертифікатів форми СТ-1 та визнання недійсними 16 сертифікатів форми СТ-1 і 8 сертифікатів загальної форми (їх не видавали).

Рис.2.3. Кількість рішень РНБО, введених в дію указами президента за 2014-2022

За період з 2014 по 2022 роки було прийнято 74 рішення Ради національної безпеки і оборони України щодо введення в дію персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) за допомогою указів Президента України.

На кінець звітного періоду Держмитслужба здійснила контроль за застосуванням санкцій до 14 110 осіб (з них 4 632 - юридичні особи і 9 478 - фізичні особи). З метою недорученого виконання указів Президента України та рішень Ради національної безпеки і оборони України, митні органи вчасно організували виконання цих рішень.

У 2022 році в рамках цих рішень було введено в дію 18 рішень Ради національної безпеки і оборони України "Щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)", які стосувалися 3 444 фізичних осіб і 1 696 юридичних осіб, за діями яких були введені санкції.

Аналітична оцінка системи митної безпеки в Україні вимагає комплексного підходу та оцінки різних аспектів цієї системи. Ось деякі ключові аспекти, які можна розглянути:

1. Юридична база: система митної безпеки в Україні базується на законодавстві, і важливо оцінити якість цієї юридичної бази. Наявність і ефективність законів, постанов і регуляторних актів впливає на здійснення контролю та запобігання незаконним діям на кордонах.

2. Інфраструктура: митниці, пункти пропуску та інші митні структури грають важливу роль у забезпеченні митної безпеки. Стан та розвиток цієї інфраструктури слід оцінювати, зокрема, в плані обладнання, технологій та ресурсів.

3. Кадри та кваліфікація: рівень підготовки та кваліфікація працівників митниць і митної служби важливі для ефективного виконання їх обов'язків у галузі митної безпеки.

4. Використання технологій: впровадження сучасних технологій, таких як системи рентгенівської інспекції, електронні системи моніторингу та обміну інформацією може покращити ефективність контролю на митницях.

5. Міжнародне співробітництво: співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями є ключовою для боротьби з транскордонною злочинністю та торгівлею контрабандою.

6. Аналіз загроз: оцінка потенційних загроз для митної безпеки, таких як контрабанда, незаконна міграція та інші види злочинності, дозволяє розробити відповідні стратегії та заходи.

7. Контроль і відповідальність: важливо оцінити ефективність механізмів контролю та відповідальності в системі митної безпеки, включаючи розслідування порушень та покарання винних.

Загальна аналітична оцінка системи митної безпеки в Україні може включати в себе ретельний аналіз цих факторів та більш конкретні дані щодо їх стану та функціонування. Оцінка повинна бути проведена з метою виявлення слабких місць та розробки стратегій для покращення митної безпеки в Україні.

2.2. Мінімізація митних ризиків як фактор забезпечення митної безпеки держави

Автоматизована система управління ризиками охоплює у собі набір програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують ефективну функціональність системи управління ризиками під час проведення митного контролю та/або оформлення товарів та транспортних засобів [31].

Розробка та впровадження практичних заходів для управління ризиками враховують результати аналізу та оцінки ризиків, а також аналіз ресурсів, необхідних для реалізації запланованих дій.

Система управління ризиками, яка була впроваджена в митні органи України ще в 2005 році, пройшла значні зміни протягом свого існування. Починаючи з 2006 року, в автоматизованій системі митного оформлення був введений модуль автоматизованої системи аналізу та управління ризиками, який дозволяє автоматизовано проводити аналіз та оцінку ризиків у режимі реального часу під час оформлення митних декларацій.

З 2012-2013 років модулі автоматизованої системи аналізу та управління ризиками також були впроваджені в наземних пунктах пропуску через державний кордон.

Застосування автоматизованої системи аналізу та управління ризиками як частини системи управління ризиками дозволяє автоматизовано відбирати митні декларації або визначати товари, транспортні засоби та особи, які потребують посиленого митного контролю при перетині державного кордону, визначати список митних формальностей та реєструвати інформацію, внесену посадовими особами митниць після проведення митних формальностей [44].

У даний момент, основними завданнями митного контролю, які виконуються завдяки використанню АСАУР, є перевірка правильності декларування, країни походження та класифікації товарів згідно з УКТЗЕД, а також правильності визначення митної вартості та дотримання заходів нетарифного регулювання. Для виконання цих завдань та автоматизованого відбору об'єктів митного контролю, використовується профілювання ризиків в рамках АСУР [23]

Профіль ризику представляє собою опис набору ризикових показників, включаючи визначені комбінації цих показників, які формуються на основі збору, аналізу та систематизації інформації. Цей профіль може бути представлений у двох форматах: у вигляді електронного паспорту ризику та у вигляді паперового паспорту ризику [3].

Сучасний функціонал автоматизованої системи управління ризиками (АСУР) надає можливість створювати та використовувати профілі ризику будь-якої складності з використанням інноваційних методів, таких як алгоритми нечіткої логіки. Також враховується історія попередніх митних операцій, які можуть бути позитивними або негативними.

При використанні профілів ризику ключовою роллю відіграє показник, який називається селективністю профілю ризику. Цей показник визначає числову відсоткову спроможність профілю ризику відбирати операції з переміщенням осіб, товарів та транспортних засобів через кордон або митні оформлення. Чим вище цей показник, тим частіше використовується такий профіль ризику, і митники частіше здійснюють митні процедури. Для зниження

селективності профілів ризику використовуються критерії, орієнтовані на суб'єкта.

Іншими словами, в залежності від того, чи відповідає суб'єкт певним визначеним критеріям та їх значенням, застосовуються коефіцієнти зменшення частки операцій, які потребують митного огляду та/або додаткової перевірки документів. На сьогоднішній день до таких критеріїв входять:

- інформація про посадових осіб підприємства;
- розмір статутного капіталу;
- класифікація видів економічної діяльності (КВЕД);
- категорія платників податків;
- статус платника податків;
- кількість працівників;
- сума сплачених митних платежів за останні 365 днів;
- тривалість реєстрації в митницях;
- сума роялті та інших ліцензійних платежів за попередній календарний рік [31].

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності оцінюються митниками з використанням автоматизованого підходу, і рішення щодо вибору методів та форм митного контролю для вантажів та транспортних засобів, які перетинають митний кордон, приймається інформаційною системою, а не посадовими особами митної служби. Це виключає можливий вплив людського фактору та знижує можливість корупційних ризиків.

Оскільки ризики, пов'язані з митним контролем, можуть змінюватися з часом і не є постійними, система управління ризиками потребує постійного оновлення відповідних даних. Наприклад, протягом 2020 року були внесені зміни до системи управління ризиками, включаючи введення критеріїв для автоматизованої оцінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, оновлення реєстру ризиків та індикаторів ризику, які можуть використовуватись для вибору методів та обсягів митного контролю. Також були внесені зміни до 24 профілів

ризиків, включаючи видалення двох профілів ризику та додавання 11 нових профілів [21]

Регулярно проводиться оновлення рамок профілів ризику у системі управління ризиками митниці, з метою актуалізації інформації. Постійне вдосконалення роботи системи включає в себе налагодження профілів ризику, видалення застарілих профілів і створення нових, оскільки зовнішнє середовище, таке як законодавство, ринкові умови та умови господарської діяльності, постійно змінюються.

На сьогоднішній день система управління ризиками митниці перебуває в процесі модернізації. У квітні 2021 року було запущено тестування оновленої системи під назвою АСУР 2.0. Заплановано, що впровадження та використання АСУР 2.0 дозволить перетворити значну частину інформації з паперових носіїв в електронний формат та перевести багато процесів з офлайн режиму в онлайн. Оновлена система надасть можливість вести електронний реєстр профілів, замінюючи важкодоступні паперові документи, та цифрувати історію профілів, включаючи всі дії, пов'язані з цими профілями. АСУР 2.0 також надасть технічну можливість для формування, редагування та видалення профілів за допомогою тестувань департаменту ДМСУ та онлайн-голосувань комісії.

У середині оновленої системи також існують інструменти для моніторингу та аналізу ефективності профілів ризику, а також аналізу декларацій для роботи над новими ризиками [10].

Результати використання системи управління ризиками та профілювання ризиків свідчать про його ефективність в митному контролі. У сучасній Україні податкові надходження, які акумулюються митними органами для державного бюджету, мають велику важливість.

Навіть у 2020 році, коли спостерігалось значне зниження економічної активності та зменшення податкових надходжень, обсяги митних платежів залишалися на стабільно високому рівні. Тому питання повного та своєчасного збору всіх платежів з товарів, які проходять митний контроль, залишається надзвичайно актуальним, особливо в умовах економічного спаду. Мінімізація

митних ризиків є важливим фактором забезпечення митної безпеки держави. Митниця - це перший пункт контролю на кордоні країни, і її роль у запобіганні незаконним або небажаним транзитом та переміщенню товарів та осіб через кордон є критичною для забезпечення безпеки країни. Ось деякі ключові аспекти мінімізації митних ризиків:

1. Інформаційна розвідка: Збір і обробка інформації про потенційні загрози та ризики є важливим етапом в мінімізації митних ризиків. Важливо вести розвідку та обмін інформацією з іншими правоохоронними органами та міжнародними партнерами.

2. Технології та автоматизація: Використання сучасних технологій, таких як рентгенівські сканери, електронні системи спостереження та автоматизовані системи обробки інформації, дозволяє підвищити ефективність митного контролю та виявлення ризикових вантажів.

3. Перевірка та оцінка ризиків: Важливо розробляти системи оцінки ризиків, які дозволяють ідентифікувати потенційно небезпечні вантажі та особи. Це дозволяє митниці спрямовувати свої ресурси на об'єкти з найвищим ризиком.

4. Співпраця з іншими службами: Митниця повинна активно співпрацювати з іншими правоохоронними та контрольними службами, такими як поліція, міграційна служба та національні служби безпеки, для обміну інформацією та спільного реагування на загрози.

5. Навчання та підготовка персоналу: Ефективний митний контроль потребує кваліфікованого та підготовленого персоналу, який здатний розпізнавати ризики та діяти відповідно до встановлених процедур.

6. Правова база: Важливо мати відповідну правову базу для здійснення митного контролю і реагування на порушення. Закони та правила повинні бути чіткими та ефективно застосовуватися.

Мінімізація митних ризиків допомагає забезпечити митну безпеку держави, захищаючи її від потенційних загроз, таких як контрабанда, тероризм та незаконна міграція. Правильно налагоджені системи митного контролю сприяють збереженню національної безпеки та економічному розвитку країни.

2.3. Значення митної логістики у забезпеченні митної безпеки

Єврологістика, включаючи інші аспекти логістики, спрямована на визначення шляхів інтеграції України у європейські та світові системи транспортної логістики, і при цьому митна діяльність націлена на забезпечення економічної стабільності в умовах глобалізації світової економіки.[17, с. 10].

Логістика грає ключову роль у сприянні міжнародній торгівлі у рамках зовнішньоекономічної діяльності. Важливе значення мають якісні логістичні послуги, що сприяють ефективному міжнародному перевезенню товарів. У той же час, низька якість логістичних послуг може створювати перешкоди для торгівлі, включаючи затримки і додаткові витрати на перевезення.

Митна логістика включає в себе управління зовнішньоторговельними потоками, такими як матеріальні, інформаційні та фінансові потоки, під час їх перетину митного кордону країни та підлягає митному контролю.

Вимога підвищення ефективності логістичних послуг стає надзвичайно актуальною у контексті переходу розвинутих країн від традиційної моделі виробництва і сільського господарства до активної участі в міжнародній вертикальній спеціалізації.

Як було вже відзначено, високоякісні логістичні послуги сприяють підвищенню конкурентоспроможності експорту шляхом зменшення витрат на транспортування товарів, особливо в умовах, коли країна знаходиться віддалено від великих зовнішніх ринків. [16, с. 122].

Митній логістиці властиві такі основні риси:

1. Ведення бізнесу без великої кількості паперової документації завдяки застосуванню систем обміну електронною бізнес-інформацією.
2. Впровадження та подальше удосконалення концепцій "Єдиного вікна" і "Авторизованого економічного оператора" в діяльність митних органів.
3. Застосування загального контролю, а не вибіркового, з боку митних органів щодо вантажів, що перетинають митні кордони країн-членів Всесвітньої митної організації (ВМО) шляхом впровадження "інформаційного митного

контролю" на основі постійного моніторингу та управління ризиками з використанням електронних автоматизованих систем управління ризиками. [15, с. 44].

Враховуючи зазначене вище, можна визначити сутність терміна "митна логістика" як поєднання логістичних процесів, які включають в себе діяльність митних перевізників, із процесами митного контролю та оформлення товарів митними органами країн експорту, імпорту та транзиту.

Основним завданням логістики в митній справі є логістичне організування процесу митного контролю вантажів, що включає в себе процеси застосування митних режимів, пов'язаних із фізичним переміщенням міжнародних вантажів через митний кордон, а також умов поставки. Логістика сприяє узгодженості матеріальних (товарних), інформаційних і фінансових потоків в митній діяльності і розробляє оптимальні технології переміщення товарів через митний кордон з метою прискорення цього процесу та вдосконалення стандартних логістичних вимог, як до митних режимів (тобто митниць), так і до митних перевізників.

Отже, логістична функція в митній справі включає такі складові:

- оптимізація процесу митної обробки вантажів;
- логістична діяльність транспортно-логістичних компаній;
- врахування стандартних логістичних вимог при використанні митних режимів;
- оптимізація технологій переміщення товарів через митний кордон для прискорення їхнього переміщення.

Перший напрямок базується на аналізі митно-логістичних потоків, які є інтегрованими логістичними потоками, пов'язаними з перетином митного кордону України зовнішньоторговельними потоками та стягненням відповідних митних платежів.

Основу митно-логістичних потоків складають зовнішньоторговельні потоки, які мають транскордонний характер і діляться на вхідні (імпорт) та вихідні (експорт) потоки. Ці потоки супроводжують інформаційні потоки, які, в

свою чергу, розділяються на вихідні (від митниць до центральних органів), вхідні (навпаки) та супровідні (документи для товарів). Фінансові потоки діляться на вихідні (стягнення та перерахування мита до бюджету) і вхідні (державне фінансування митниць) [48, с. 136–137].

Ще одним шляхом є виконання митних обов'язків транспортно-логістичними компаніями. Це означає, що, по-перше, їх діяльність пов'язана з перетинанням митних кордонів і, отже, вимагає знання та дотримання митних правил і співпраці з митними органами. По-друге, великі транспортно-логістичні компанії мають в своїй структурі митні пости та ліцензовані митні склади і можуть виконувати функції митного перевізника та митного брокера, іншими словами, вони самостійно можуть виконувати митні обов'язки [43, с. 169].

Співпраця митно-логістичних компаній та митних органів функціонує на різних рівнях регіональних митно-логістичних систем, які включають:

1. Локальний рівень, де митно-логістична діяльність здійснюється на митних постах і пунктах пропуску.

2. Мікрорівень, який представлений митницями, базовими підрозділами Державної митної служби України (ДМСУ), які несуть безпосередню відповідальність за митну діяльність. Митниці можуть бути зовнішніми, внутрішніми, митницями на кордонах спеціальних економічних зон, а також митницями місця відправлення та митницями місця призначення [17, с. 11].

На рівні мезорівня митно-логістична діяльність фокусується на регіональних митницях. Макрорівень митно-логістичних систем представляє собою національну митну систему, яка визначається як сукупність форм, засобів і методів, використовуваних для державного регулювання експорту та імпорту товарів. Цей рівень визначає результати митної політики.

Мегарівень митно-логістичних систем включає інтеграційні угруповання країн світу, такі як митні союзи.

На метарівні митно-логістичних систем у глобальному митному просторі відбувається координація та співпраця у таких взаємопов'язаних галузях, як зовнішньоторговельна, митна, транспортно-логістична. Цей процес керується

Всесвітньою митною організацією (ВМО), яка налічує 167 країн, включаючи Україну.

Щодо третього аспекту митної логістики, а саме відпрацювання стандартних логістичних вимог для застосування митних режимів, Митним кодексом України передбачено 14 різних митних режимів. Серед них варто відзначити імпорт (випуск для вільного обігу), реімпорт, експорт (остаточне вивезення), реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільну митну зону, безмитну торгівлю, переробку на митній території, переробку за межами митної території, знищення або руйнування, а також відмову на користь держави [29].

З метою гармонізації митного законодавства України із стандартами Європейського Союзу, а також для зменшення ризиків у митному контролі, було ухвалено Закон України "Про режим спільного транзиту та впровадження національної електронної транзитної системи" від 12 вересня 2019 року № 78-IX. Відповідно до цього Закону, режим спільного транзиту є одним із видів митного транзитного режиму, за яким товари переміщуються під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони впливу одного митного органу, і це здійснюється без сплати митних платежів, без використання заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, з урахуванням особливостей, визначених Законом [20]

Митно-логістичні компанії рекомендують митним перевізникам обрати один із митних режимів, і митниця, в свою чергу, може затвердити або відхилити використання цього митного режиму. Важливо відзначити, що висока якість митної логістики пов'язана з спрощенням умов та організацією зовнішньої торгівлі, особливо в контексті митних операцій та процедур та діяльності прикордонних адміністрацій. Це обумовлено зростанням обсягів міжнародної торгівлі, важливістю глобальних ланцюгів постачання та необхідністю зменшити витрати і забезпечити своєчасну доставку товарів.

Тому вдосконалення митного контролю набуває все більшого значення для уникнення небажаних затримок та зниження митних ризиків, оскільки

складність та тривалість торговельних процедур є додатковими витратами для бізнесу, як у часі, так і в грошовому еквіваленті. Чим складніше, довше і дорожче торговельні процедури, тим менше конкурентоздатною стає країна на міжнародному ринку [16, с. 125].

Прийняття зазначеного закону "про митний безвіз" спрощує процедуру ведення бізнесу і сприяє подоланню контрабандних схем, оскільки тепер дозволяється використовувати єдину митну декларацію та адміністративний документ при переміщенні товарів між будь-якою точкою Європи та України, а також при перетині багатьох внутрішніх кордонів Європейського Союзу і країн-членів Європейської асоціації вільної торгівлі, Туреччини, Македонії та Сербії. Це в свою чергу сприятиме зменшенню митних ризиків, прискоренню та зниженню витрат на переміщення товарів, полегшуючи процес митної логістики та інших супутніх процедур. Незважаючи на зміни в законодавстві та перехід до цифрової комунікації, суть митної логістики залишається незмінною: необхідно перевезти вантаж від точки А до точки Б якнайшвидше [30]

У міжнародній торгівлі, перевезення товарів митними перевізниками відбувається через митні пости згідно з Митним кодексом України від 13.03.2012 № 4495-VI, який встановлює обов'язковий митний контроль для всіх вантажів, що в'їжджають на територію України. Це створює потребу в розрахунку логістичних процесів з метою передбачення і запобігання митним ризикам, визначенні фінансових гарантій, вивченні митних режимів та їх особливостей, і виборі найбільш оптимального режиму для перевезення товарів.

При укладанні зовнішньоекономічного контракту обов'язково потрібно враховувати вимоги Положення «Про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)» від 06.09.2001 № 201. Згідно з цим положенням, у договорі обов'язково повинні бути вказані такі дані:

- вид транспорту;
- базові умови поставки відповідно до Інкотермс;
- термін поставки товарів [37].

Також необхідно ознайомитися з умовами поставки вантажів згідно з правилами Інкотермс, оскільки із січня 2020 р. в них відбулися зміни.

Інкотермс (Incoterms) вказують на Міжнародні комерційні умови (International Commercial Terms), які є загальноприйнятими у всьому світі і мають велике значення в зовнішній торгівлі, визначаючи права і обов'язки покупців і продавців в міжнародному бізнесі. Ці умови охоплюють передачу товарів покупцеві, транспортні витрати, відповідальність за можливі втрати та пошкодження товарів, а також страхові витрати [10].

У новому виданні "Інкотермс 2020" відбулись зміни в основних умовах поставки товарів:

- видалено термін EXW (Ex Works - франко завод) з правил Інкотермс, оскільки ця умова поставки, головним чином, використовується для внутрішньої торгівлі і суперечить Митному кодексу Європейського Союзу;

- припинено використання терміна FAS (Free Alongside Ship - вільно уздовж борту судна), оскільки ця умова поставки зазвичай застосовується лише у випадку експорту і, головним чином, для сипучих товарів, таких як мінерали та зерно;

- розділено термін FCA (Free Carrier - франко перевізник) на дві базові умови поставки: одна стосується наземної доставки, а інша - морських контейнерних поставок;

- внесено зміни до умов поставок FOB (Free On Board - вільно на борту) і CIF (Cost, Insurance and Freight - вартість, страхування і фрахт) для контейнерних перевезень. Проте терміни FCA і CIF, на жаль, залишаються менш популярними серед більшості учасників міжнародної торгівлі, таких як експортери, імпортери, експедитори, логістичні компанії, банки тощо.

Ця зміна має велике значення для всіх учасників зовнішньоекономічної торгівлі, оскільки приблизно 80% світової торгівлі здійснюється саме у контейнерах;

- введено новий термін - CNI (Cost and Insurance - вартість і страхування), що означає, що продавець виконав поставку, коли застрахований товар

розміщений у вказаному порту відвантаження. Базова умова поставки CNI відноситься до групи "С", тобто ризик транспортування та можливі пошкодження товарів передаються від продавця до покупця в порту відправлення, але дозволяє продавцю-експортеру не нести відповідальність за міжнародне страхування вантажу. Зазначимо, що умови поставки CNI призначені для заповнення прогалини між термінами FCA і CFR/CIF;

- введено два нових правила, які базуються на умовах поставки DDP (Delivered Duty Paid - поставка з оплатою мита), припинено один і створено два нових базиси поставок: DTP (Delivered at Terminal Paid - доставка на терміналі з оплатою мита) означає, що продавець несе відповідальність за всі транспортні витрати з оплатою митних зборів і доставку товарів до терміналу (порту, аеропорту або логістичного центру) в країні призначення покупця; DPP (Delivered at Place Paid - доставка до місця з оплатою мита) означає, що продавець несе відповідальність за всі транспортні витрати з оплатою митних зборів і доставку товарів до будь-якого місця, яке не є транспортним терміналом (наприклад, за адресою покупця) [32].

Отже, "Інкотермс 2020" включають не лише аспекти власності товарів, але і визначають, хто та на якому етапі несе відповідальність за вантаж, включаючи відвантаження, переміщення, доставку до пункту призначення, а також питання, пов'язані з включенням фінансових витрат у загальну митну вартість товарів, на яку будуть нараховуватися митні збори. Важливо також наголосити на значущості для митних перевізників відслідковування змін у діючих умовах поставки вантажів.

Щодо оцінки ефективності митної логістики в міжнародних торгових системах, вона здійснюється через використання Індексу ефективності логістики (або LPI), який розраховується Світовим банком для 167 країн світу. Цей індекс враховує різні показники, що відображають рівень розвитку національних секторів логістичних послуг та ступінь інтеграції країн у глобальні ланцюги створення доданої вартості. Індекс ґрунтується на семи основних показниках ефективності торгової логістики:

- ефективності процесу оформлення митних та інших прикордонних органів;
- якості транспортної та IT-інфраструктури в логістичній галузі;
- легкості і доступності організації міжнародних перевезень;
- компетентності місцевих логістичних служб;
- здатності відстежувати міжнародні перевезення;
- витрат внутрішньої логістики;
- своєчасності доставки вантажів до пункту призначення [16, с. 126].

Україна, за Індексом ефективності логістики, демонструє показники, що перевищують середні значення. Проте існує потреба в подальшому удосконаленні митниць, розвитку інфраструктури, підвищенні якості логістики та зменшенні її витрат. Таким чином, логістика охоплює більший спектр завдань, не обмежуючись лише транспортними і торговельними аспектами. Країни все частіше звертають увагу на складні реформи і заходи, які необхідно впроваджувати, і Україна є особливим винятком у цьому контексті. Реформи та заходи проводяться на національному рівні або в рамках регіональних економічних об'єднань. Важливо відзначити, що країни з високим та середнім рівнями доходу все частіше розглядають логістику як ключовий фактор для розвитку економіки з великою кількістю взаємопов'язаних аспектів і соціальним впливом [16, с. 128].

Для підвищення результативності митної логістики та зменшення можливих ризиків на митниці, а також для забезпечення більш високого рівня митної безпеки в логістичних процесах митних перевізників і їхніх логістичних компаній, важливо передусім визначити свій митний статус. Відповідно до цього, митниця може видати дозвіл або відмову, у випадку останньої на вимогу заповнюється відмовна картка, де прописуються пункти, що призвели до відмови.

По-друге, необхідно уточнити умови доставки товарів та визначити гарантійні зобов'язання. Додатково, можливо подати попередню декларацію або попереднє повідомлення, проте слід пам'ятати, що існують певні види товарів,

на які митниця може вимагати передоплати митних платежів. Враховуючи ці особливості митного контролю заздалегідь, можна уникнути небажаних дій зі сторони митних органів і зменшити витрати на митну логістику.

Митна логістика грає важливу роль у забезпеченні митної безпеки та впливає на різні аспекти контролю за переміщенням товарів через кордон та на спрощення митних процедур. Ось декілька ключових аспектів значення митної логістики у забезпеченні митної безпеки:

1. Забезпечення правильного декларування товарів: Митна логістика включає в себе визначення і правильне декларування товарів, які перетинають кордон. Це допомагає митниці точно знати, що перевозиться через кордон, та проводити аналіз ризиків для виявлення можливих порушень та незаконної діяльності.

2. Використання технологій і даних: Сучасні технології та системи обробки даних можуть допомогти митним службам в реалізації програм забезпечення митної безпеки. Митниця може використовувати дані про вантаж, попередньо надані інформації, та аналізувати їх для виявлення потенційних загроз.

3. Контроль над переміщенням товарів: Митна логістика може забезпечити ефективний контроль за переміщенням товарів від постачальника до кінцевого призначення, включаючи місця тимчасового зберігання та транзитні перевезення. Це дозволяє уникнути незаконного вивезення товарів або їх використання в незаконних цілях.

4. Контроль над ланцюгом постачання: Митна логістика може сприяти створенню безпечного ланцюга постачання, де кожен учасник має змогу відстежувати рух товарів і забезпечувати їх безпеку на кожному етапі. Це допомагає запобігти введенню виробів, які можуть становити загрозу безпеці, у ланцюг постачання.

5. Співпраця з іншими державами: Митна логістика допомагає встановити співпрацю з іншими країнами щодо обміну інформацією та спільними діями у сфері митної безпеки. Це може включати обмін даними про потенційні загрози та спільне проведення митних операцій.

У підсумку, митна логістика є важливим елементом забезпечення митної безпеки, оскільки вона допомагає управляти ризиками та забезпечити ефективний контроль за переміщенням товарів через кордони, запобігаючи потенційним загрозам та незаконній діяльності.

Висновки до розділу 2

Управління митними ризиками є суттєвим аспектом у процесі митного оформлення товарів при їх ввезенні на територію України. Здійснення митного контролю та виявлення митних ризиків є необхідним умовою для забезпечення національної безпеки та захисту інтересів економіки країни. При розгляді проблем, пов'язаних з управлінням митними ризиками, можна визначити такі питання, як недостатня автоматизація процесів, відсутність кваліфікованих кадрів, недостатність інформаційних ресурсів і інші проблеми. Проте, розвиток інформаційних технологій та використання сучасних методів аналізу даних можуть сприяти вирішенню цих питань.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

3.1. Протидія контрабанді в контексті забезпечення безпеки у митній справі

Серед злочинних явищ, що є одними з найнебезпечніших для суспільного життя, є контрабанда. Дослідження правових та організаційних засобів боротьби з контрабандою залишається актуальним на протязі тривалого періоду.

Відповідно до статті 201 Кримінального кодексу України, контрабандою вважається переміщення товарів через митний кордон України без митного контролю або з приховуванням від нього культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї або боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та її боєприпасів), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів для негласного отримання інформації.

Згідно зі статтею 305 контрабандою вважається також перевезення через митний кордон України без митного контролю наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, а також фальсифікованих лікарських засобів [24]

Митна злочинність є яскравим прикладом міжнародної злочинності, яка у сучасних умовах набуває все більших розмірів в Україні і має негативний вплив на економічну ситуацію, суспільне життя та авторитет держави на міжнародній арені. Цей вид злочинності є унікальним і вимагає постійного вдосконалення системи протидії. Поняття "митна злочинність" визначається в першу чергу через напрямки кримінальної політики держави і розуміння її митних стратегій.

Реалізація митної політики є постійним завданням держави, і її вплив на суспільні відносини в державі може бути непередбачуваним через об'єктивні та суб'єктивні обставини, що можуть різко змінювати її орієнтацію, а також форми,

методи та заходи для досягнення цілей. Це, в свою чергу, впливає на інтенсивність та обсяг митних злочинів.

Згідно з Е. В. Додіном, митні злочини є особливою та специфічною категорією злочинів, що вимагає від держави знаходити специфічні та адекватні заходи (засоби та методи) для їхнього протидії [12, с. 17–29].

На законодавчому рівні відсутнє визначення поняття "митна злочинність", замість цього Митний кодекс України визначає "порушення митних правил", а Кримінальний кодекс України визначає "контрабанду". Таким чином, митна злочинність можна визначити як суспільно небезпечну діяльність, яка загрожує економічній безпеці держави, здійснюється суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності з метою отримання економічних вигід і передбачає юридичну відповідальність. Основою для існування митної злочинності є саме контрабанда та порушення митних правил.

Одним із ключових злочинів, який історично спричинив виникнення поняття "митна злочинність", є контрабанда. Контрабанда - це злочин, відомий людству зі стародавніх часів, інкорпорований у законодавство практично всіх країн світу. Вона є значущим компонентом економічної злочинності, пов'язаної з розкраданням, ухиленням від сплати митних зборів і скоєнням посадових злочинів.

Сучасна економіка України свідчить про тенденцію до зростання порушень митних правил та ввезення контрабандних товарів, що створює реальну загрозу економічній та митній безпеці країни. Особливо небезпечним є контрабандне переміщення таких товарів, як наркотики, зброя, сигарети та культурні цінності, оскільки національні та міжнародні ринки, пов'язані з контрабандою цих товарів, стали високоорганізованими і транснаціональними.

Суспільна небезпека полягає в тому, що під час незаконного переміщення товарів через митний кордон України порушується регулювання зовнішньоекономічної діяльності, включаючи загальний та спеціальний порядок переміщення через кордон. У сучасних умовах політичної ситуації в країні механізми централізованого управління втрачають здатність контролювати ці

процеси, тому необхідні заходи для вдосконалення системи протидії митній злочинності для забезпечення економічної безпеки держави.

Контрабанда характеризується високим рівнем організованості, технічними засобами і міжнародними зв'язками. Під час фізичного приховування контрабандних товарів намагаються сховати їх від митного контролю, включаючи використання тайників, спеціально виготовлених для незаконного переміщення через митний кордон України, а також обладнання та конструктивні засоби, які дозволяють розбирати та збирати товари. Контрабанду також можуть приховувати в природних поглибленнях тіла або тварин, а також в одязі, продуктах харчування, білизні, взутті, багажі, купе вагонів, салонах автомобілів і автобусів. Це є найбільш поширеним способом контрабанди фізичними особами.

У зв'язку з цим важливо спростити митні формальності, автоматизувати та ефективно обробляти дані з митних декларацій і податкової звітності для забезпечення ефективного контролю за рухом товарів у ланцюжку поставок, не завантажуючи платників податків адміністративними обов'язками. Також необхідно боротися з "сірою" і контрабандною торгівлею товарами та їхньою подальшою реалізацією на внутрішньому ринку, що забезпечить однакові умови для бізнесу. Крім того, треба боротися з переміщенням через митний кордон України заборонених товарів, таких як зброя та наркотики.

Один з ключових заходів для запобігання контрабанді - це митний контроль, який здійснюють посадові особи фіскальних органів, включаючи перевірку документів, митний огляд та опитування громадян і посадових осіб підприємств.

Наслідками панування контрабанди та порушення митних правил на території України є високі ставки митних податків, низька заробітна плата, обмежені можливості для розвитку вітчизняних виробників, складний податковий механізм, високий рівень інфляції, недосконалість митного законодавства у сфері митного оподаткування, корупція серед чиновників та значний обсяг тіньової економіки в зовнішньоекономічній діяльності вітчизняних підприємств.

Отже, для ефективного протидії розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях та зміцнення економічної безпеки держави необхідно вживати наступні організаційно-економічні заходи:

1. Удосконалення захисту державного кордону України за допомогою сучасного обладнання на всій його довжині, а також забезпечення пунктів спостереження необхідними засобами моніторингу, зв'язку і сигналізації.

2. Спрощення процедур митного оформлення транспортних вантажів шляхом автоматизації, використання спеціалізованих пристроїв і програмного забезпечення, що скорочує час і кількість бюрократичних операцій.

3. Оптимізація переліку товарів, на які стягуються митні збори, відповідно до міждержавних угод, балансів виробництва і споживання продукції на внутрішньому ринку, інтересів експортерів та імпортерів.

4. Легалізація деяких видів діяльності з низьким рівнем суспільної небезпеки, що сприятиме декриміналізації контрабанди та використанню інструментів митної амністії.

5. Розширення мережі пунктів пропуску через державний кордон та покращення їх технічного оснащення для забезпечення ефективного митного контролю.

6. Підвищення кваліфікації персоналу Державної прикордонної служби, Державної митної служби та правоохоронних органів, враховуючи їхні моральні та етичні якості.

7. Стимулювання соціально-економічного розвитку прикордонних територій через розбудову інфраструктури і підтримку інновацій.

8. Проведення інформаційної політики, спрямованої на популяризацію легального бізнесу та свідомого ставлення до контрабанди серед населення.

Значна кількість порушень митних правил свідчить про низький рівень митної безпеки України, тому комплексне вирішення цієї проблеми можливе лише за умови впровадження державних заходів, спрямованих на підвищення ефективності митної діяльності та ефективного митного контролю. Митна

безпека означає захищеність митних інтересів України, яку досягають шляхом виконання державної митної справи відповідно до законодавства [29].

Згідно з пунктом 10 статті 1 Закону "Про національну безпеку", національні інтереси України визнаються як важливі сфери інтересів людей, суспільства і держави, здійснення яких гарантує суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також забезпечує безпечні умови для життя і добробуту її громадян [18]

У своїх наукових дослідженнях Врублевська Л.О. приходять до висновку, що основними завданнями, з якими найчастіше зіштовхується країна в процесі розроблення системи попередження загроз митній безпеці, є боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, переміщення контрафактних товарів, нагляд за переміщенням валютних та культурних цінностей, застосування тарифних та нетарифних санкцій, контроль за правильністю визначення бази оподаткування та виконанням платежів, боротьба з корупцією, яка призводить до зменшення обсягів "чорного" та "сірого" імпорту [8, с. 33-38].

Система забезпечення митної безпеки держави формується в залежності від усіх цих чинників. Одночасно з цим, вчений Л.О. Бицька вважає, що важливою складовою митної безпеки країни є оцінка характеру та рівня загрози державній безпеці. Під митними загрозами вона розуміє такі фактори, які створюють ризик для митної діяльності, розглядаючи їх як внутрішні та зовнішні, а також реальні та потенційні [3, с. 20-22].

Безпекові потреби відображають бажання держави досягти стабільності і безпеки, включаючи захист від різних небезпек, таких як економічні, екологічні, технологічні та соціально-економічні загрози, і переконаність у задоволенні пріоритетних потреб держави та громадян.

Отже, основною метою забезпечення безпеки є системний вплив на потенційні й реальні загрози, забезпечення стабільного функціонування навіть у нестабільних умовах, виявлення та зменшення ризиків, що впливають на діяльність та її характер.

Таким чином, головною метою митної безпеки є захист життєво важливих потреб, інтересів і цінностей людей, населення, держави та регіонів від внутрішніх і зовнішніх загроз, що виникають зі зовнішньоекономічних зв'язків. З огляду на важливість митної безпеки, дослідження досвіду інших держав у забезпеченні митних інтересів та митної безпеки є дуже актуальним.

Отже, для покращення системи запобігання контрабанді можна вжити такі першочергові заходи: активізувати процес автоматизації митних процедур і мінімізувати вплив "людського фактору"; використовувати нові джерела інформації; інтегрувати митні бази даних з базами даних інших контролюючих органів; впроваджувати світові практики у контролі митної вартості.

Забезпечення митної безпеки передбачає здійснення ефективних митних процедур, які мають спрощувати та прискорювати митний контроль та оформлення, одночасно забезпечуючи надійний рівень митної безпеки та інтересів.

Митна безпека залишається невід'ємною частиною економічної безпеки держави. У цьому контексті ключовим завданням є впровадження міжнародно визнаних інструментів регулювання міжнародної торгівлі на основі дотримання Рамкових стандартів забезпечення безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі, розроблених Всесвітньою митною організацією для ідентифікації та запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Протидія контрабанді в контексті забезпечення безпеки в митній справі є важливим завданням для урядів та митниць. Контрабанда означає незаконний інтродукцію товарів, які обмежені або заборонені для ввезення, у територію країни. Це може включати товари, які становлять загрозу громадському здоров'ю, безпеці чи навколишньому середовищу. Для боротьби з контрабандою та забезпечення безпеки в митницях використовуються різні методи та підходи, включаючи такі аспекти:

1. Митні контролю: Митниці встановлюють контроль за товарами, що ввозяться та вивозяться з країни, і перевіряють їх на відповідність митним правилам і обмеженням. Це включає в себе огляди та перевірку документів.

2. Використання технологій: Сучасні технології, такі як сканери контейнерів і системи відстеження, допомагають виявляти підозрілі вантажі та контролювати їх переміщення.

3. Міжнародне співробітництво: Контрабанда часто перетинає кордони, тому міжнародне співробітництво митниць і правоохоронних органів допомагає більш ефективно боротися з цим явищем.

4. Законодавча база: Законодавство повинно бути належно визначеним і суворим, щоб зробити контрабанду менш вигідною і карати тих, хто її вчиняє.

5. Професійна підготовка: Митники та працівники митниці повинні мати належну підготовку та знати методи виявлення та запобігання контрабанді.

6. Розвідка та розвідувальні операції: Працівники митниці можуть здійснювати розвідку для виявлення організованих груп, що займаються контрабандою, та проводити розвідувальні операції для їх припинення.

Забезпечення безпеки в митницях є важливим елементом національної безпеки, оскільки контрабанда може включати в себе небезпеку для суспільства, зокрема насильство, тероризм та розповсюдження незаконних наркотиків чи зброї. Ефективна боротьба з контрабандою вимагає спільних зусиль між різними службами та міжнародними організаціями для забезпечення безпеки та захисту суспільства.

Отже, реформування митних органів повинно проводитися з урахуванням світових тенденцій у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання. Важливим завданням стає не лише розташування підрозділів, але й забезпечення належної кількості кваліфікованих працівників для виконання митних процедур.

3.2. Шляхи удосконалення механізму забезпечення митної безпеки України

Митна безпека України - це важливий аспект національної безпеки, оскільки митниця відіграє ключову роль у забезпеченні контролю над переміщенням товарів через кордон та захисті внутрішнього ринку від недобросовісних гравців

та незаконних товарів. Однак існують декілька проблемних аспектів у механізмі забезпечення митної безпеки України:

1. Корупція: корупція серед митних посадовців залишається серйозною проблемою в Україні. Це може сприяти проникненню незаконних товарів на територію країни та підривати ефективність митних служб у боротьбі з контрабандою та іншими загрозами митній безпеці.

2. Технічне оснащення: недостатнє технічне оснащення митних постів та відсутність сучасних засобів контролю може ускладнювати виявлення незаконних товарів, зокрема наркотиків, контрабанди та інших небезпечних матеріалів.

3. Судова система: часто в Україні відсутня ефективна судова система, яка може вживати ефективні заходи покарання відносно осіб, що порушують митні правила. Це може викликати відсутність відповідальності та стимулювати корупцію серед митних посадовців.

4. Співпраця між агентствами: ефективне забезпечення митної безпеки вимагає співпраці між різними галузями уряду, включаючи митницю, поліцію, служби безпеки та інші відомства. Недостатня координація та співпраця може послабити ефективність заходів з митної безпеки.

5. Міжнародна співпраця: Україна також повинна співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для забезпечення митної безпеки. Транскордонна контрабанда та інші загрози можуть вимагати спільних дій і обміну інформацією.

Для подолання цих проблемних аспектів важливо реформувати митну систему України, зміцнювати правовий базис, забезпечувати незалежність митних служб від політичних впливів та забезпечувати інвестиції в технічне оснащення та професійний розвиток митних працівників.

Крім того, для вирішення проблеми виходу України з так званого кримінально-контрабандного глухого кута, необхідно вивчити досвід інших країн, в яких державні (митні) органи стикалися з завданнями щодо запобігання та боротьби з порушеннями митних правил. Забезпечення митної безпеки є

головною метою митних органів будь-якої держави, і вони встановлюють правила відповідно до законодавчих актів для забезпечення надходження мита та інших митних зборів до бюджету держави та інших цілей [14].

Сьогодні, у світлі активних процесів глобалізації, митна безпека залишається критичним аспектом економічної стійкості та невід'ємною частиною життєвого функціонування будь-якої країни. Отже, встановлення чіткої та обґрунтованої митної політики у сфері протидії контрабанді стає одним із найважливіших завдань національної безпеки України, оскільки це допомагає вирішувати багато проблем, пов'язаних з побудовою демократичної, соціальної та правової держави.

Навчання від передових світових країн може бути важливим для розв'язання цього завдання. Аналізуючи міжнародний досвід у справі митної безпеки та протидії контрабанді, варто звернути увагу на адаптацію цього досвіду до українських реалій.

Наприклад, в США працівники митних органів мають право здійснювати обшуки осіб, транспортних засобів, багажу, товарів тощо без необхідності судового дозволу. Також існує система нагород за надання інформації про контрабанду через анонімні лінії. Тому в Україні може бути корисним правове регулювання процедур обшуку та спільна діяльність митних та прикордонних служб для боротьби з контрабандою.

У Канаді Митна служба та Прикордонна служба є частиною Агентства прикордонних служб, яке забезпечує прикордонну безпеку країни. В Україні важливо забезпечити єдність концептуальних підходів та принципів роботи різних служб для ефективного запобігання та протидії контрабанді.

На основі досвіду Німеччини можна розвинути координацію дій суб'єктів, які займаються кордонами, в Україні.

Важливо встановити відповідальний орган за координацію заходів у сфері запобігання контрабанді, оцінювання фінансово-економічної безпеки та спроможностей реагування на контрабанду. Контрабанда сьогодні є серйозною загрозою для національної безпеки України, яка підтверджується статистикою

порушень митних правил та збитками для держави. Українська митна безпека формується пізніше, ніж у США та країнах Європейського Союзу [6].

Митна безпека та протидія контрабанді - це важливі аспекти в забезпеченні національної безпеки багатьох країн. Міжнародний досвід у цій справі може бути корисним для розвитку та вдосконалення митних процедур та політик. Ось деякі приклади міжнародного досвіду в цій галузі:

1. Інформаційний обмін: країни співпрацюють у виміні інформацією про підозрілих постачальників, маршрути контрабанди, та інші ризикові чинники. Це може включати спільний обмін розвідувальною інформацією та доступ до міжнародних баз даних.

2. Спільні розслідування: країни можуть спільно розслідувати випадки контрабанди та митних порушень. Це допомагає виявити та припинити злочинні мережі, які займаються контрабандою.

3. Технічні засоби та обладнання: міжнародний досвід може включати використання спеціалізованого технічного обладнання, такого як сканери для виявлення контрабанди вантажів, та впровадження сучасних технологій для забезпечення безпеки на митницях та кордонах.

4. Спільні програми навчання: країни можуть співпрацювати в організації навчальних курсів та семінарів для митних служб та інших відповідних агентств. Це допомагає забезпечити, що персонал розуміє найкращі практики та методи протидії контрабанді.

5. Міжнародні угоди та конвенції: багато країн є учасниками міжнародних угод та конвенцій, спрямованих на боротьбу з контрабандою. Наприклад, Угода про митний тариф та торгівлю (ГАТТ) та Угода про спрощення та гармонізацію митних процедур (СГМП) встановлюють стандарти та правила для митниць.

6. Міжнародні спільні операції: країни можуть об'єднувати зусилля для проведення спільних операцій з протидії контрабанді. Це може включати спільний патрулювання кордонів або проведення спільних обшуків у міжнародних транспортних маршрутах.

Міжнародний досвід є важливим, оскільки багато видів контрабанди перетинають кордони та здійснюються міжнародною злочинною мережею. Співпраця та обмін досвідом допомагають підвищити ефективність заходів протидії контрабанді та забезпечити безпеку національних економік.

Отож, у сучасний час українську митну політику розглядають як найважливіший інструмент для поповнення державного бюджету, що відрізняє її від митної політики інших розвинених країн світу. Тому для вирішення комплексних завдань забезпечення митної безпеки України необхідно вжити заходів на державному рівні, включаючи організаційно-правові, політичні, інформаційні та безпекові заходи. Також можна навчитися із досвіду цих країн, що передбачає надання митним органам правоохоронного статусу, що дозволить їм проводити розвідувальну та агентурну роботу [45].

Враховуючи вищенаведене, ми визначили три основні напрями для поліпшення системи митної безпеки в контексті європейської інтеграції.

Перший напрям передбачає реформування та розвиток Державної митної служби України для захисту економічних інтересів країни. Це включає в себе вдосконалення системи аналізу ризиків, впровадження ІТ-рішень, уніфікацію норм і стандартів, прискорення процесу прийняття рішень, покращення керованості системи та відновлення інституційної спроможності митниці для ефективної роботи.

Другий напрям спрямований на розвиток системи інтегрованого управління кордонами. Це включає в себе необхідність координації та співробітництва між різними відомствами на внутрішньому, міжвідомчому та міжнародному рівнях для боротьби з економічними злочинами та забезпечення розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та міжнародної торгівлі.

Третій напрям передбачає посилення громадського контролю над діяльністю митних органів України для забезпечення більшої ефективності. Митні органи Державної митної служби України виконують функцію інтегрованого управління кордонами, контролюючи дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, громадянами та посадовими особами

встановленого законодавством порядку переміщення товарів та транспортних засобів [38].

Третій напрямок спрямований на підвищення ефективності громадського нагляду за діяльністю митних органів України. Основна ідея цього напрямку полягає в необхідності залучення громадських організацій до виконання важливих завдань, таких як забезпечення митної безпеки та захист митних інтересів України, а також створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Це передбачає впровадження комплексу наглядових заходів, які б громадські організації впроваджували з метою встановлення та підтримки гармонійних цивільно-правових та зовнішньоекономічних відносин, дотримання митними органами конституційного порядку, чинного законодавства та трудової дисципліни в будь-яких обставинах.

Саме тому проблему протидії контрабанді та корупції неможливо вирішити лише за допомогою керівництва силових структур, включаючи припинення "чорних" і "сірих" схем, припинення контрабандних потоків та максимальний опір явищам корупції та контрабанди на митниці. Це можливо лише за умови поєднання зусиль бізнесу, громадських організацій і працівників правоохоронних органів, які щиро бажають очистити свої лави і поліпшити роботу силових структур, через участь у наглядових радах, громадських комітетах тощо.

Удосконалення механізму забезпечення митної безпеки України є важливим завданням для забезпечення національної безпеки та економічного розвитку країни. Нижче наведено деякі шляхи, які можуть сприяти покращенню цього механізму:

1. Законодавчі зміни: удосконалення законодавства щодо митної безпеки, включаючи прийняття нових законів і нормативних актів, які враховують сучасні виклики та загрози.

2. Технологічні інновації: впровадження сучасних технологій, таких як системи електронного моніторингу, сканування контейнерів, біометричні

системи, для поліпшення контролю на митницях та обміну інформацією між службами безпеки.

3. Міжнародна співпраця: Україна повинна співпрацювати з іншими країнами, міжнародними організаціями і міжнародними митними службами для обміну інформацією та досвідом у сфері митної безпеки.

4. Освіта та навчання: підвищення кваліфікації працівників митниць у галузі митної безпеки, включаючи підготовку до розпізнавання підроблених товарів та небезпечних речовин.

5. Аудит та контроль: посилення системи аудиту та контролю за діяльністю митниць та їх працівників, включаючи проведення незалежних аудитів та розслідування корупційних справ.

6. Запобігання корупції: впровадження заходів для запобігання корупції серед митних працівників, включаючи збільшення їхніх зарплат та створення прозорих процедур.

7. Залучення громадськості: залучення цивільного суспільства та громадськості до моніторингу та контролю за митною діяльністю.

8. Аналіз ризиків: розробка та впровадження системи аналізу ризиків для ідентифікації потенційно небезпечних вантажів та ситуацій.

9. Взаємодія з іншими службами безпеки: підвищення рівня співпраці митниць з іншими службами безпеки, такими як поліція, спецслужби та агентства з питань національної безпеки.

10. Відкритість та прозорість: забезпечення відкритості та прозорості в діяльності митниць та публічному доступі до інформації про митні процедури та питання безпеки.

Ці заходи спільно можуть покращити механізм забезпечення митної безпеки України і сприяти зменшенню ризиків та загроз для країни.

Удосконалення механізму забезпечення митної безпеки держави є важливою складовою національної безпеки та міжнародного торгового співробітництва. Митна безпека охоплює заходи та політику, спрямовані на

запобігання незаконному переміщенню товарів через кордон та захист внутрішнього ринку від шкідливих впливів зовнішнього середовища.

Забезпечення митної безпеки є важливою завданням для кожної держави, і її удосконалення допоможе запобігти незаконним діям, забезпечити правильне збирання мит та зберегти стабільність національного та міжнародного ринку.

Висновки до розділу 3

Незаконна діяльність на державному кордоні залишається серйозною загрозою для системи забезпечення митної безпеки України. У сфері запобігання та боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, митні служби інших країн мають добре організовані державні структури, які базуються на дотриманні встановлених правил, уніфікованих процедурах і документах, сучасних інформаційних технологіях. Законодавство кожної країни або об'єднання країн має свої вимоги щодо запобігання порушенням митних правил, і митні органи несуть відповідальність за їх виконання.

Крім того, важливо відзначити, що митні органи діють в складі міністерства фінансів, що сприяє підвищенню ефективності впровадження митної політики у сфері запобігання контрабанді та захисту економічних інтересів держави.

ВИСНОВКИ

Під час вивчення суті та основних пріоритетів забезпечення митної безпеки країни, виявлення недоліків та пошуку нових шляхів для поліпшення механізму забезпечення митної безпеки України, були зроблені наступні висновки:

1. Аналіз стану митної безпеки в Україні базується на ключових показниках її забезпечення, таких як фіскальні та регулюючі інструменти. За даними фіскальних інструментів, частка митних платежів в доходах Державного бюджету України залишається на стабільному рівні протягом останніх трьох років, що свідчить про ефективну роботу регулюючих інструментів, зокрема у сфері захисту національного виробника. Однією з ключових функцій митної безпеки є контроль над виявленням контрабанди на державних пунктах пропуску, що сприяє зменшенню обсягу тіньової економіки в Україні. Як результат, завдяки ефективному забезпеченню митної безпеки, вітчизняні виробники можуть конкурувати з імпортними товарами, і Державний бюджет отримує максимальні митні платежі.

2. Проблемою залишається велика кількість правопорушень у сфері митниці, що призводить до втрат в бюджеті, загрожуючи митній безпеці країни. У цьому контексті, підвищення ефективності митного контролю надзвичайно важливе. Світовою тенденцією в сфері митного контролю є відмова від суцільного контролю на користь вибіркового ризикоорієнтованого підходу, який дозволяє зосередити увагу митниці на сферах діяльності та суб'єктах, які мають високий ризик порушень. В Україні ця тенденція реалізується через автоматизовану систему управління ризиками в митній сфері, яка допомагає ефективно запобігати та виявляти порушення митних правил. Однак через нестабільність сфери ризиків митного контролю, систему управління ризиками слід постійно вдосконалювати та оновлювати з актуальною інформацією.

3. Для підвищення ефективності митної логістики та уникнення виникнення митних ризиків у логістичних процесах для митних перевізників та їхніх логістичних компаній, перш за все, необхідно визначитися з митним режимом.

Це включає у себе вирішення питань, пов'язаних з підтвердженням чи відмовою у ньому, де заповнюється відповідна картка відмови, в якій вказуються пункти, що призвели до відмови. Другою важливою частиною є визначення гарантій та умов поставки товарів, а також можливість подати попередню декларацію або попереднє повідомлення. Важливо розрізняти їхні відмінності, оскільки є товари, на які митниця буде вимагати резервування митних платежів. Урахування всіх цих особливостей митного контролю важливе для уникнення небажаних дій з боку митних органів та здешевлення процесу митної логістики.

4. Для ефективного протидії розвитку контрабандної діяльності на прикордонних територіях та зміцнення економічної безпеки держави передбачається впровадження наступних організаційно-економічних заходів:

- забезпечення сучасним обладнанням для захисту всієї лінії державного кордону України та встановлення засобів моніторингу, зв'язку, сигналізації тощо на пунктах спостереження.

- спрощення митного оформлення транспортних вантажів шляхом автоматизації, використання спеціалізованих пристроїв та програмного забезпечення, а також мінімізація контактів між працівниками митниці та перевізниками вантажів.

- перегляд переліку товарів, на які поширюються митні збори, відповідно до міждержавних угод і потреб внутрішнього ринку, з можливістю зниження або скасування ставок.

- легалізація деяких видів діяльності, яка не є загрозою для суспільства, та створення механізмів для зменшення контрабандних потоків, використання митної амністії та створення прозорих схем зовнішньоторговельної діяльності.

- розширення мережі пунктів пропуску через державний кордон та покращення їх технічного оснащення засобами оформлення митних документів, фото та відео спостереження, обробки і систематизації інформації, сканування вантажів і транспортних засобів.

- підвищення якості кадрового складу Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України та правоохоронних органів шляхом

перегляду підходів до підбору працівників із підтвердженням їхньої моральної та етичної бездоганності та забезпечення їхнього навчання та кар'єрного зростання.

- підтримка соціально-економічного розвитку прикордонних територій на основі фінансової, ринкової, дорожньо-транспортної інфраструктури та створення технологічних бізнес-парків та інноваційних фондів.

- проведення інформаційної політики, спрямованої на запобігання контрабанді та популяризацію легального підприємництва та відповідальності за контрабанду серед громадян.

5. Забезпечення митної безпеки включає в себе здійснення ефективних митних процедур, які повинні забезпечити, з одного боку, спрощення та прискорення митного контролю та оформлення, а з іншого боку – забезпечення балансу між забезпеченням митної безпеки та захистом інтересів.

6. Враховуючи вищевказане, ми визначили три основні напрями для поліпшення системи митної безпеки в контексті європейської інтеграції.

Перший напрямок націлено на проведення реформ та розвиток Державної митної служби України з метою захисту економічних інтересів.

Другий напрямок спрямований на розвиток системи інтегрованого управління кордонами.

Третій напрямок передбачає посилення ефективності громадського контролю над діяльністю митних органів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти: монографія. Дніпропетровськ: Акад. митної служби України, 2009. 552 с.
2. Биков І. О. Формування інституту митної вартості в митному законодавстві. *Митна справа*. 2015. № 2. С. 72–82.
3. Бицька Л.О. Основні тенденції розвитку та стан митної політики як складової економічної безпеки України. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі: збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського науково-практичного гуртка митної справи кафедри державних та місцевих фінансів Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, 4 квітня 2017 року). Львів: ФУФБ, 2017. С.20-22.,
4. Вакульчик О. М. Проблеми та особливості впровадження в Україні механізму контролю трансфертного ціноутворення. *Вісник Академії митної служби України*. 2014. № 1. С. 10–16
5. Веденєєв Є. Є. Особливості визначення митної вартості товарів в умовах об'єднання податкової та митної служби. *Наукові праці НДФІ*. 2014. Вип. 2. С.71–79
6. Вітюк А. В., Бондарчук А. В. Порівняння митних систем України та Сполучених Штатів Америки. URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm2020/paper/download/10080/8456>.
7. Войтов С.Г. Митна вартість товарів: актуальні питання визначення та контролю. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2013. 155 с.
8. Врублевська Л.О. Митна безпека як важлива складова економічної безпеки держави. Збірник тез доповідей та матеріалів учасників круглого столу студентського Науково-практичного гуртка митної справи кафедри державних

та місцевих фінансів Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів 4 квітня 2017 року). Львів: ФУФБ, 2017. С.33-38.,

9. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.

10. Гребельник О.П. Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи: моногр. К., 2001. 488 с.

11. Дехтяр Н.А., Дейнека О.В. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: колективна монографія. Херсон: Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство, 2015.

12. Додін Є. В. Митна злочинність: поняття та структура. *Митна справа*. 2010. № 3. С. 17–29.,

13. Дудчак В.І. Митна справа: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2002. 310 с

14. Дячкін О. П. Суспільна небезпечність контрабанди і правова відповідальність за її вчинення. *Форум права*. 2012. № 1. С. 281–288.

15. Ємець А.В., Яценко І.Г. Стан та перспективи запровадження рамкових стандартів безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації як засобу вдосконалення митної логістики підприємств України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 4(10). С. 43–49.,

16. Заблоцька Р.О., Мамедов Кянан Алескер огли. Сприяння ефективних логістичних послуг в міжнародній торгівлі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2017. Вип. 131. С. 121–130.,

17. Зайцева К.В. Митна логістика як передумова інтеграції України у світову транспортну логістичну систему. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 10–12

18. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text1>

19. Закон України «Про Митний тариф» від 19 лютого 2021 року №1261-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2640-20#Text>

20. Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» від 12.09.2019 № 78-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-20>

21. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на 2020 рік. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>

22. Комарницька Г.О. Механізм розвитку митного обслуговування в умовах державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №15, с.27-34

23. Коновалов Ю. О., Романюк У. В. Сучасний стан автоматизації процедур митного контролю та митного оформлення водних транспортних засобів та товарів, що переміщуються ними. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 32. С. 194–202. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4387/1/4220_IR.pdf

24. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341–III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.].

25. Крисоватий А.І. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія. Тернопіль, 2020. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41192/1/моногр.%20ост.%20%281%29.pdf>

26. Мартинюк В. П. Оцінка фіскального потенціалу митної системи України. *Світ фінансів*. 2010. № 1. С. 44–55.

27. Митне право України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2010. 295 с.

28. Митне право України: навч. посіб. К.: Істина, 2007. 32 8с

29. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

30. Митні ризики в логістичних процесах міжнародної торгівлі. TradeMasterGroup : вебсайт. URL: <https://trademaster.ua/articles/313004>

31. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з

управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю» від 31.07.2015 р. № 684. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#Text)

32. Нові правила Інкотермс 2020. Департамент з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації : вебсайт. URL: <http://www.compet.kh.gov.ua/ukr/2443-novi-pravilainkotermis-2020/>

33. Новікова К. І. Глобалізаційні виклики митній безпеці держави. Вісник Запорізького національного університету. Серія «Економічні науки». 2012. № 4. С. 174–180

34. Оніщик Ю. В. Інститут митних платежів: особливості правового регулювання. *Митна справа*. 2012. № 5. С.61

35. Осінь Т. І. Контрольно-організаційна функція в рамках реформування митної служби. *Митна справа*. 2012. № 4. С. 143

36. Пашко П. В., Пісной П. Я. Митна політика та митна безпека України. *Фінанси України*. 2006. № 1. С. 74–85.

37. Положення «Про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)» від 06.09.2001 № 201.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0833-01>

38. Пояснювальна записка до проекту наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей із застосуванням скануючих систем». URL:https://mof.gov.ua/storage/files/!3_пояснювальна_скансистеми.doc

39. Проценко Т. Правове регулювання адміністрування податків і митних платежів : дисертація. Київ, 2008.

40. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу.

41. Симонова Г.Д., Хабло Г.О. Визначення місця митної вартості товарів у системі державного регулювання зовнішньої торгівлі товарами. *Вісник Академії митної справи України*. 2010. №1(43). URL: [www.irbisnbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1\(43\)__17%20\(2\).pdf](http://www.irbisnbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?vamsue_2010_1(43)__17%20(2).pdf) 30.

42. Словник української мови : в 11 томах. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 1: А–В, 1970. 799 с. URL: <http://sum.in.ua/s/bezpeka>
43. Смирнов І.Г. Митна логістика: картографічний аспект. Часопис картографії : зб. наук. праць КНУ ім. Т. Шевченка. 2011. Вип. 1. С. 168–187
44. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні : монографія: Університетська думка, 2020. 414 с.
45. Хомулянський В. В. Адміністративно-правова протидія порушенням митних правил : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 242 с.
46. Чорний В. Б. Україна і митна справа: Історичний нарис. К.: Комп'ютерно–видавничий, інформаційний центр «КВІЦ», 2000. 349 с.
47. Шевчук С. В. Аналіз теоретико-методологічних підходів визначення поняття «митні інтереси». *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 42–48.
48. Шереметинська О.В. Митна логістика як елемент підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах: матеріали XI міжнар. наук.- практ. конф., м. Київ, 21–22 травня 2015 р. Київ : НУХТ, 2015. С. 136–138.,
49. Шершун А. А. Митне оформлення товарів та транспортних засобів: Навч.-метод. посіб. К.: Кондор, 2007. 330 с.
50. Юридична енциклопедія : в 6 томах Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. : А–Г. 672 с.
51. A Handbook on the WTO Customs Valuation Agreement URL: http://www.wto.org/.../handbook_cusval_e.pdf.
52. Krugman R. P. International Economics. Theory and Policy, M. Obstfeld, M. Melitz., 2015. (10th ed.).